

38-

KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI 2. CİLT

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

38.
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI
2. CİLT

23-27 MAYIS 2016
EDİRNE

T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3490-2
Kùltür Varlıkları ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđù Yayın No: 175-2

YAYINA HAZIRLAYAN
Dr. Adil ÖZME

23-27 Mayıs 2016 tarihlerinde gerçekleştirilen
38. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu,
Trakya Üniversitesi'nin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

Kapak ve Uygulama
Yusuf KOŞAR

ISSN: 1017-7655

Kapak Fotoğrafı: Nurcan YAZICI METİN - Ü. Melda ERMIŞ - Akın TUNCER,
Demirköy Fatih Dökümhanesi Kazısı
2015 Yılı Çalışmaları

Not : Kazı raporları, dil ve yazım açısından Dr. Adil Özme tarafından denetlenmiştir.
Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

İsmail Aygöl Ofset Matbaacılık San. Tic. Ltd. şti.
Tel: 0312 310 59 95
ANKARA-2017

2015 YILI PRIENE ÇALIŞMALARI

Hasibe İSLAM AKAT*
İbrahim Hakan MERT

Öncelikle, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne 2015 yılında Priene kazı ve araştırmalarına verdiği izin ve destekten dolayı teşekkürlerimizi arz ediyoruz. Priene'de 2015 yılı çalışmalarını Milet Müze Müdürlüğü başkanlığında gerçekleştirilmiştir. Ören yerindeki çalışmalar, 03 Ağustos ile 11 Eylül 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Roma Hamamındaki onarım, sağlamlaştırma ve restorasyon çalışmaları ise 03 Ağustos'tan 23 Ekim 2015 tarihine kadar dört ay süreyle devam etmiştir. Priene 2015 çalışmalarına, Kültür ve Turizm Bakanlığı başta olmak üzere, Uludağ Üniversitesi, Alman Arkeoloji Enstitüsü, Frankfurt Üniversitesi, Leopold Werner ve Heinz Götze Vakıfları maddi kaynak sağlamışlardır.

Arkeolojik kazı ve araştırmaların bilimsel danışmanlığını Prof. Dr. İbrahim Hakan Mert yürütmüştür. Çalışmalara Türkiye ve Almanya'daki değişik kurum ve Üniversitelerden toplam 25 bilim insanı, öğrenci, uzman ve restoratör katılmıştır. Güllübahçe civarından ise 18 işçi çalıştırılmıştır.

Priene'de 2015 yılında kazı ve onarım çalışmaları yapılmıştır: 1. Athena Caddesi teras duvarı; 2. Roma hamamı. Bu kampanya süresince Priene'de gerçekleştirilen diğer çalışmalar ise: 3. Nekropol alanlarının ön araştırması; 4. Agorada planlanan konservasyon ve anastylosis çalışmalarının ön hazırlığı; 5. Depo çalışmaları; 6. Küçük buluntu restorasyon ve konservasyon çalışmaları.

* Hasibe İSLAM AKAT, Milet Müzesi Müdürlüğü, Didim, Aydın/TÜRKİYE.
Prof. Dr. İbrahim Hakan MERT, Uludağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 16059 Bursa/TÜRKİYE.

ları; 7. Yeni ören yeri bilgi levhaları ve İngilizce ziyaretçi bilgilendirme broşürü baskısı. Aşağıda bu çalışmalar ayrı başlıklar halinde özetlenmektedir: (Resim: 1)

1. ATHENA CADDESİ TERAS DUVARI KAZISI

Bu alandaki çalışmalar, buradaki duvarın ziyaretçiler için tehlike arz etmesinden dolayı Genel Müdürlüğümüzün isteği üzerine 2013 yılında başlamıştı. Geçtiğimiz yıllarda yapılan çalışmalarda, bu amaçla duvara baskı yapan yaklaşık 4 metrelik bir dolgu tabakası alınmıştı. Bu yıl ise burada yapılan çalışmalardaki amaç; iki eski açmanın arasında kalan dolgu toprağın alınması ve böylece çalışma alanlarının birbirleri arasındaki bağlantının kurulmasıdır. Ayrıca, eğer Genel Müdürlük ve Aydın Koruma Kurulu izin verirse, bu Helenistik Dönem dükkanlarının, üzerlerinin modern bir çatı ile kapatılarak ziyaretçi danışma merkezi olarak düzenlenmesi de amaçlanmaktadır.

Bu yıl bu amaçlarla bu alanda Florian Schimpf yönetiminde Zeynep Yıldız ve Tuncer Arslan'ın katılımıyla, AEG 36, AEG 31, AEG 30 ve AEG 37 açmalarında çalışmalar yürütülmüştür.

AEG 36 açmasının amaçlarından birisi, antik kentin E 13 *insulasının* güneyindeki teras yapısında Priene tarihinin farklı evrelerini gösteren bir "vitrin" oluşturmaktır. Diğer bir amaç ise, Athena Caddesi'ndeki teras duvarının oluşturduğu tehlikeyle ilgili problemi çözmektir. Açmanın batısında "U" duvarının duvar tacına erişilmesinden sonra AEG 36 açmasındaki çalışmalar tamamlandı. Buradaki çalışmalara 2016 yılında devam edilmelidir ve bu kapsamda "U" duvarının güney kısmındaki sıvalarda da restorasyon/konervasyon çalışmaları yapılmalıdır (Resim: 2).

AEG 31 açmasının AEG/E13 *insulasında* bu yıl sürdürülen kazı çalışmalarının devamında E ve R duvarları arasında kalan köşede AEG 30 ve 31 açmalarının dolguları 2011 yılında erişilen seviyeye kadar kazılmıştır. 2016 yılında AEG 36'daki çalışmalara paralel olarak AEG 31'deki çalışmalar da E 13 *insulasının* güneyindeki oda sırasının iki mekânını açmak amacıyla devam ettirilmelidir. AEG/E13 *insulasında* bu yıl sürdürülen kazı çalışmalarının devamında E ve R duvarlarının arasında kalan köşede AEG 30 ve 31 açmalarının dol-

guları 2011 yılında kazılan seviyeye kadar alındı ve AEG 30 açması da AEG 36 seviyesine kadar 10. seviyede daha da derinleştirildi. 2016 yılında AEG 36'daki çalışmalara paralel olarak AEG 30'daki çalışmalar da E 13 *insulasının* güneyindeki oda sırasının iki mekânını açmak amacıyla devam ettirilmelidir.

AEG 37 açması R duvarının ve AEG 36 açmasının kuzeyindedir. Bu açmanın amacı, ortaya çıkartılan R duvarına oluşacak yamaç baskısını azaltmak ve kışın oluşabilecek erozyon tahribatını azaltmaktır. 2015 yılında R duvarının üst seviyesine kadar kazılmıştır.

2. ROMA HAMAMI YAPI KISMI 2'DEKİ KAZI, ONARIM VE RESTORASYON ÇALIŞMALARI

2.1. Arkeolojik Kazı Çalışmaları

Bu alanda yapılan kazı, onarım ve restorasyon çalışmaları 2014 yılında başlamış, Hamam yapısının doğu tarafı geçtiğimiz yıl 4 ay süren bir çalışma ile restore edilmişti. Arkeolojik kazı çalışmaları Doç. Dr. Axel Filges yönetiminde Miguel Ximenez, Jens Hajek ve Orhun Uğur'dan oluşan bir ekip tarafından yürütülmüştür. Bu yıl burada yapılan çalışmaların amacı ise, yaklaşık 3 aylık bir çalışma planı ile Hamam yapısının batı tarafındaki iki odası ile kilisenin apsisinin konservasyon ve restorasyon çalışmalarının tamamlanması ve sergilenmeye açılmasıdır. Bu amaç için 03.08.2015 tarihinde çalışmalara başlanmıştır.

Hamam yapısının kuzey duvarında risk yaratan iki delik bulunduğu ve bu duvarın en yüksek seviyesinde yer alan taşların sağlam olmamasından dolayı, duvarın iç tarafında RT 5 açması açılarak çalışmalara başlanmıştır. Burada yapılan çalışmalarda, en üst tabakada, Wiegand'ın dolgu tabakası ile karşılaşmıştır. Ancak yaklaşık 2 metre derinleştikten sonra orijinal bir mermer ve harç ile yapılmış zemin bulunmuştur. Ayrıca burada yapılan çalışmalar sırasında ortaya çıkan basamaklardan dolayı burasının antik zamanda bir giriş olarak kullanıldığı da ortaya çıkmıştır. Böylece, o dönemde sokak seviyesinin şimdikinden 1.5 - 2 metre daha yüksekte olduğu anlaşılmıştır.

Hamam yapısından daha geç bir tarihe tarihlenen kilisenin apsisinin, hamamın en batısı ile olan bağlantısını ve burada yaptığı değişiklikleri anlamak

amacıyla ve kilisenin apsisinde bulunan oturma sıralarının restorasyonu için RT 6 açması açılmıştır. Ayrıca bu açma ile, yapının en batısında, hamamın orijinal döşemeleri ile karşılaşmak da amaçlanmıştır. Burada yapılan çalışmalarda, oturma sırasının hemen arkasında yuvarlak bir duvar ile karşılaşmıştır. Bu durumda, İ.S. 5. yüzyılda, kilisenin yapım çalışmaları sırasında hamamın batı duvarının ve burada bulunan 3 metre derinlikteki kemerin kaldırılıp yerine hamamın bir miktar içerisine girecek şekilde, oturma sıralarının arka tarafına hafif yuvarlak bir plan gösteren yeni bir duvar yapılarak iki yapı birbirinden ayrılmış olduğu sonucuna varılmıştır.

Yapının batısındaki apsis ve içine geçtiği hamamın duvarı arasındaki araştırmalar sürdürüldü. Bazilikanın doğusundaki oturma yerinin yüzeyi ortaya çıktı. Apsis duvarının doğusundaki zemini bulmak için kazı o yöne doğru yoğunlaştı ve dört buçuk metre kadar derinleştikten sonra buradaki kazı güvenlik gerekçesi ile durduruldu.

A odasının yüzeyindeki tonozlu yapıyı restorasyona hazırlama ve raporlama amacıyla yapı kompleksinin güney tarafındaki nişli bölgenin hemen önünde RT 4 açma açılarak kazı çalışmasına başlandı. Bizans döneminde yapılmış olduğu düşünülen bir zeminle birlikte sonradan yapılmış mimari parçalar (duvarlar ve bir sütun parçası) ele geçirildi. Burası Bizans Döneminde farklı bir amaçla (oda/giriş) kullanılmış olabilir. Yapının içi Wiegand döneminde koruma amaçlı taş ve toprakla doldurulmuş görünmektedir.

2.2. Restorasyon Çalışmaları

Restorasyon Çalışmaları 3 Ağustos – 27 Ekim 2015 tarihleri arasında, Andreas Hoffschildt ve Gülberk Gizem Küçükosmanoğlu adlı mimarların gözetiminde yapılmıştır.

1.1.1 *Hamam A Mekânı, Piskoposluk Kilisesi Apsis Duvarı ve Synthronon Bölümü*

Apsis duvarı arkasındaki taş ve toprak dolgunun baskısını azaltmak ve apsis duvarı stabilitesini arttırmak için apsis duvarının arkasında yeni bir

harçsız duvar apsis duvarı seviyesi altından başlanarak örülmüştür (Resim: 3).

2.2.2 Kuzey Duvarı Uygulamaları

C mekânı duvar yüzeyinde özgün taş dokusuna uygun olarak, kireç harcı ile örülerek tamamlama yapılmış duvar yapısının arkasındaki toprak dolgunun baskısını azaltmak için uygun bir eğim verilmiştir. B ve A mekânın iç mekân duvarında temizlik işlemleri sonrası gerekli görülen derz boşluklarına kireç harcı ile derz yapılarak onarım gerçekleştirilmiştir.

Kuzey Duvarı, B Mekânı-cephedeki geçiş açıklığı B mekânı cephesinde görülebilen praefurnium kalıntısı yanındaki duvar açıklığında sağlamlaştırma çalışmaları yapılmıştır. Kuru duvar örgüsü yapılan bu kısmın duvar dış cidarında özgün yerinde korunagelmış mermer kalıntıları ile bir merdiven strüktürünün restorasyonu gerçekleştirilmiştir. Kuzey duvarı, B Mekânı-cephedeki ateşlik elemanları ve duvar kalıntıları (praefurnium) cephede B mekânı batısına eklenmiş halde bulunan praefurnium ve duvar kalıntılarında temizlik yapılarak çatlak ve derz aralarından bitki kalıntıları ve toprak temizlenmiştir, kireç harcı ile gerekli görülen kısımlarında onarım gerçekleştirilmiştir.

A Mekânındaki bölümdeki duvarın dış cephe cidarından strüktürel olarak zayıf durumda olan bölümden 5 adet taş temizlik sırasında çıkartıldı ve duvar yapısında tamamlama müdahalesi sırasında özgün konumlarına yeniden yerleştirilmiştir. Yeni duvar örgüsü yapılan bölümdeki taşlardan birinin krom demir ile ankraj yapılarak taşın cephede görünmeyen yüzünden duvar çekirdek kısmına mesnetlenmesiyle; duvar dış cidarının duvar yapısına zayıf olan bağlantısının güçlendirilmesi sağlanmıştır (Resim: 4). B Mekânındaki duvarların üst yüzeylerinde kireç harcı ve küçük taşlar ile uygulama (capping) yapıldı. Duvarın onarılan cephe kısmı günlük rutin olarak ıslatılmış, bu işlemin ardından nemli bir branda ile kapatılmıştır (Resim: 5). C Mekânındaki duvar yapısında, onarım müdahalesi gerektiren ve hasar görmüş taşlardan dolayı duvar örülerek tamamlama yapılmıştır. Restorasyonun kolay fark edilmesi amacıyla duvar örgüsüne 3 cm içeriden başlanmıştır.

2.2.3 Güney Duvarı Uygulamaları

Güney duvarının hamam batı yönündeki bitim yüzeylerinde temizlik işlemleri sonrası gerekli görülen derz boşluklarına kireç harcı ile derz uygulaması yapılmıştır. Duvar üst yüzeylerinde ise kireç harcı ve küçük taşlar ile uygulama (capping) yapılmıştır.

Hamam A Mekânı batı tonoz bölümünde müdahale öncesi ve onarım sürecinde ahşap ve demir destek elemanları ile tonoz yapısında geçici önlem alınmıştır (Resim: 6). Tonozun kemer biçiminde olan duvarın iç mekân yüzündeki strüktüründe, onarım yapılarak bu kısım sağlamlaştırılmış, çatlak kısımların onarımları yapılmıştır. Tonoz açıklığı arkasındaki dolgunun baskısını azaltmak amacıyla duvardaki bu açıklığın arkasındaki zemin seviyesinden başlanarak tonoz açıklığı içine bir kuru duvar yapılmıştır. Bu duvarın arkasındaki toprak ve taş dolgu uygun bir eğim ile düzenlenmiştir.

A mekânı Güney Cephesi üzerinde en batıda bulunan bu tonozun statik açıdan zayıf olduğu düşünülen kısımlarına ahşap elemanlar kullanılarak destek yapılmıştır. Tonozun A odası içerisinde duvar iç cidarında bulunan kemer yüzeyinden bitki ve toprak tabakası temizlenmiştir. Temizlik işleri ardından hazırlanan harç ile Tonoz iç yüzeylerindeki çatlakların onarımı gerçekleştirilmiştir. Onarım sonrası ahşap destek elemanları yeniden konumlandırılarak tonozun kemer strüktürüne destek yapılmıştır. A Mekânının doğu tonoz bölümünde tonoz açıklığı arkasındaki dolgunun baskısını azaltmak amacıyla duvardaki bu açıklığın arkasındaki zemin seviyesinden başlanarak tonoz açıklığı içine bir kuru duvar yapılmıştır. Tonozun cephe açıklığı üst bitimi hizasından itibaren duvar dış cidarında taş ve kireç harcı ile tamamlama uygulaması yapılmıştır. Cephede, taşların arasındaki harca şekil verilmiş, derz uygulaması yapılmıştır (Resim: 7).

3. Nekropol Alanlarının Ön Araştırması

Priene antik kentinin nekropol alanları günümüze kadar sistematik olarak hiç araştırılmamıştır. Bu alanların bilimsel yöntemlere uygun bir şekilde araştırılması için TÜBİTAK'a bir proje başvurusu hazırlanmaktadır. Proje başvuru-

rusunun hazırlık aşamasında 2015 yılı çalışmaları kapsamında kentin doğu ve batı nekropollerinde bir ön araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalara Ulu- dağ Üniversitesi'nden Prof. Dr. Hakan Mert, Araş. Gör. Göknur Çetinkaya, Araş. Gör. Buğra Kuru ile yine aynı üniversiteden lisans öğrencileri, Hasan Cem Gülmez, Gamze Boy, Zeynep Yıldız ve Tuncer Arslan katılmışlardır. Söz konusu araştırma 06-14 Ağustos 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Çalışmalara, Doğu nekropollerinden, bugünkü ören yeri otoparkından doğu kapısına doğru çıkan rampanın kuzeyinden başlanmıştır. Bu bölgede kayaya oygu, lahit ve tonozlu mezar tiplerinden yaklaşık 40 adet mezar göz- lemlenmiştir. Bu mezarların bir kısmının Antik Dönemde soyulduğu, iki adet mezarın ise modern defineciler tarafından talan edildiği görülmüştür. Ancak, halen daha açılmamış mezarlar mevcuttur (Resim: 8).

Batı Nekropolü'ndeki çalışmalar, şehrin batı kapısının hemen önünden, kuzeye doğru olarak başlamıştır. Burada bulunan mezar tipleri Doğuda gö- rüldüğü gibi çeşitlilik göstermemekle birlikte, benzer bir şekilde birbirlerine yakın, kümeler halinde görülmüştür. Buradaki mezarlar genellikle kayaya oygu şekilde yapılmış, bir veya iki kenarında ise düzgün taş bloklar kullanıl- mıştır. Aynı zamanda arazide çok sayıda mezar kapağı olduğu düşünülen taş bloklar bulunmuştur. Buradaki mezarların çoğu talan edilmiş olsa da, üye- rinde hala kapakları bulunan, soyulmamış izlenimi veren mezarlar da bulun- maktadır. Batı Nekropolü'nde de yaklaşık 40 adet mezar izine rastlanmıştır.

4. *Agora'da Planlanan Konservasyon ve Anastylosis Çalışmalarının Ön Hazır- lığı*

Bu alandaki çalışmalar, Prof. Dr. Ing. Alexander von Kienlin yöneti- minde, Moritz Reinaecker MSc, Jonatan Anders can.arch. tarafından 17.08. – 31.08.2015 tarihleri arasında yürütülmüştür. Bu çalışmaların amaçları ve amaçlar doğrultusunda yapılan işler aşağıda özetlenmiştir.

Ayrıca bu alanda, (eğer izin verilirse) yapılacak olan restorasyon ve anast- ylosis çalışmalarına hazırlık olması amacıyla, taş ustası Daniel Schubert yö- netimde, mimarlık öğrencisi Jonatan Anders'in yardımıyla ve 2 işçinin katılı-

mıyla kutsal stoanın en batısında bulunan dükkanların içindeki ve önündeki mimari bloklar (yaklaşık 50 adet) sistematik bir şekilde taşınarak bir taş deposu oluşturuldu. Böylece gelecek senelerdeki çalışmalarda kullanılmak üzere bu bloklar hazır duruma getirildi (Resim: 9).

4.1. Agora'da Uygulanması Ön Görülen Konservasyon ve Didaktik Çalışmaları ile İlgili Konsept Çalışması

Klessing Mimarlık bürosunun 2013 yılında hazırladığı alan yönetimi araştırmasını geliştirmek amacıyla Agora'daki yapılar ve alanların dökümantasyonu yapılmıştır. Bu dökümantasyonun amacı, bu temelde alanda uygulanacak konservasyon önlemleri ve didaktik düzenlemelerin hazırlıklarını yapmaktır.

Kutsal Stoa'nın batı bitişinde 3B-Laser Tarayıcı (Leica P20) yardımıyla batıdaki üç sütun aralığının ve dört odanın ölçüm ve taramaları yapılmıştır. Bu ölçüm ve taramaların amacı, mevcut durumun dökümantasyonunu yapmak ve hasarları ve bozulmaları haritaya işlemektir. 'Kutsal Stoa'nın anlaşılabilirliğini iyileştirebilmek için bu bölümdeki yoğun ve karmaşık mimari blok yığınlarının uzaklaştırılması ve ait oldukları yerleri kolay bilinen parçaların tekrar yerlerine yerleştirilmesi gerekmektedir. Bu konuyla ilgili çalışmalara 2015 yılı kampanyasında başlanmıştır. Bu çalışmalar esnasında duvar bloklarının yaklaşık yarısı (Kapı tarafındaki duvar blokları ve yan duvarların blokları) gruplara ayrılarak gelecek aşamada yerlerine yerleştirilmek üzere odaların içlerine düzenli bir şekilde istiflenmişlerdir.

Sütunlu cephe bölümünde batı bitişte üst yapıya ait blokların anastylozesini gerçekleştirmek için bazı krepis ve stylobat plakaları/blokları tekrar düzenlenmelidir. Ortadaki sütun kaideleri üzerine başlıkları ile birlikte sütunlar yerleştirilebilir. Bu nedenle stoanın bu bölümü de görülebildiği kadarıyla taranmıştır. Daha düşük çözünürlükteki diğer bir taramayla tüm Agora alanındaki (meydan, stoalar v. s.) çam ağaçlarının konumu/durumu belgelenerek burada kesilmesi gereken ağaçların listesi oluşturulmuştur. Bu bağlamda çok sayıdaki ağacın (yaklaşık 50 adet) ve maki türü bitki örtüsünün

acilen kesilerek alandan uzaklaştırılması gerekmektedir, çünkü bunlar antik kalıntıların bir çok yerinde ciddi zararlara yol açmaktadırlar. Aynı zamanda bu işlemle halihazırda üzerindeki çalı/maki türündeki bitki örtüsü ve ağaçlardan dolayı anlaşılabilir durumda olan Agora meydanının anlaşılabilir hale getirilmesi sağlanacaktır. Bu konuyla ilgili araştırma raporu ve kesilmesi gereken 31 Ağustos 2015 tarihinde ilgili kurumlara iletmek üzere Milet Müze Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir.

4.2. *“Priene'nin Roma Dönemi” Konulu Bir DFG (Alman Araştırma Cemiyeti) Proje Başvurusu İçin Hazırlık Yapılması.*

Diğer belgeleme ve dokümantasyon çalışmaları kent merkezinin yakın civarında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaların amacı ise, Priene kentinin Roma Dönemini konu alan bir DFG- (Alman Araştırma Cemiyeti) proje başvurusunu hazırlamaktır. Priene'de şimdiye kadar yürütülen arkeolojik araştırmalar sürekli olarak kentin Klasik ve Hellenistik dönemlerine yoğunlaşmıştır. Son zamanlarda kentin Bizans Dönemi de yoğun bir şekilde araştırma konusu haline gelmiştir. Buna karşın Roma İmparatorluk Dönemi ise sistematik olarak araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Çalışma programının hazırlığı olarak şimdiye kadar bilinen opus-caementitium tekniğindeki tüm yapılar incelenmiş, halihazırda elde mevcut dokümantasyonları (bir çoğunun henüz hiç bir belgeleme çalışması yapılmamıştır) ile karşılaştırılmış ve konuyla ilgili yerinde mevcut tüm kaynaklar bir araya getirilmiştir. DFG- proje başvurusu Frankfurt Goethe Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü ile birlikte (ortaklığında) Braunschweig Teknik Üniversitesi tarafından gerçekleştirilecektir. Bu konu da tamamlayıcı bir proje başvurusu ise Priene kentinin arkeolojik araştırmalarında aynı şekilde önemli bir eksiklik olan Priene Nekropol alanları konusunda Bursa Uludağ Üniversitesi tarafından TÜBİTAK'a yapılmıştır.

4.3. *Agora'daki Yapıların Yayın Hazırlığı ile İlgili Son Araştırmaların Yapılması*

Agora alanının kitap (monografi) olarak yayını ve iki makalenin hazırlığı ile ilgili olarak bu alandaki kutsal stoa, apsis yapısı ve prytaneion yapılarında

noktasal araştırmalar, ölçü kontrolleri ve fotoğraflama çalışmaları yapılmıştır. Kutsal Stoa'nın bir odasının da rölövesi çıkartılmıştır.

5. Depo alışmaları

Bu yıl Priene kazı evi deposundaki alışmalar Lars Heinze, Marie Jung-hans, Benjamin Leukart, Anna Langgartner, Hasan Cem Gülmez, Gamze Boy, Marcus Brückle ve Birgitta Schödel tarafından yürütölmüştür. Depo çalışmalarının yoğunluğunu, arazide yapılan kazı çalışmalarından gelen küçük buluntuların depoya kabul edilmesi, temizlenmesi ve değerlendirilmesi ile çizilip fotoğraflanarak belgelenmesi işleri oluşturmuştur.

Depoda, günlük işlerin yanı sıra, E13.9 açmasında yapılan kazı çalışmalarından ele geçen küçük buluntular değerlendirilmiş ve istatistikleri çıkartılmıştır. Bu alışma sonucunda bahsi geçen açmadan gelen buluntuların en geç İ.S. 2. yüzyıla ait olabileceği sonucuna varılmıştır. Bu sonuç ışığında, E13.9 açmasının hemen yanında bulunan AEG 35/36 açmalarından gelen küçük buluntuların Augustus Dönemine tarihlenmesi nedeniyle, bu iki açmanın olduğu bölgenin Antik Dönemde farklı fonksiyonlarda kullanılmış olabileceği sonucuna varılmıştır.

Bu kampanyada depo ekibi tarafından aynı zamanda geçtiğimiz senelerde kazı çalışmalarının yapıldığı Gıda Pazarı alışma alanlarından gelen seramik buluntuların tanımlanması ve dijital olarak kaydedilmesi içi de yapılmıştır.

6. Küçük Buluntu Restorasyon ve Konservasyon alışmaları

Priene'nin 2015 yılı kampanyasında restorasyon laboratuvarında, restoratör Sedat Ariz tarafından, 144 adet pişmiş toprak seramik eser, 70 adet metal eser, 33 adet az pişmiş toprak tuğla eser, 12 adet cam eser, 8 adet taş eser ve 9 adet bronz sikke olmak üzere toplam 231 adet eserin restorasyon ve konservasyonu yapılmıştır. Eserlere öncelikle mekânîk temizlik uygulanmış, gereklieği göröldüğü hallerde kimyasal temizlik uygulanarak konservasyon önlemleri alınmıştır.

Bütün konservasyon ve restorasyon işlemleri tamamlandıktan sonra eserlerin fotoğrafları çekilmiş ve uygun paketeleme yöntemi ile depoda uygun yerlere kaldırılmışlardır.

7. Yeni Ören Yeri Bilgi Levhaları ve İngilizce Ziyaretçi Bilgilendirme Broşürü Baskısı

Priene ören yerinde 2015 yılında Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün ön gördüğü standartlara uygun ören yeri bilgilendirme levhalarının hazırlanıp dikilmesi çalışmaları kapsamında 5 (beş) adet yeni bilgilendirme panosu daha tamamlanmıştır. Bu levhalar antik kentteki "Athena Tapınağı Sondajı", "Wiegand Moloz Yığını", "Gıda Pazarı Alanı", "Kutsal Ev" ve "Roma Hamam Kompleksi"ne dikilmişlerdir (Resim: 10).

Priene ören yeri ile ilgili bilgilendirme çalışmalarına "el broşürü" şeklindeki yayınlarla da devam edilmiştir. Bu yılki kampanya kapsamında ise broşürlerin İngilizcesi hazırlanarak, basılmak üzere matbaaya teslim edilmiştir.

ZUSAMMENFASSUNG der ARBEITEN in PRIENE im JAHR 2015

Das Arbeitsprogramm bestand in der Kampagne 2015 aus sehr unterschiedlichen Projekten:

1. Öffentlichkeitsarbeit, 2. Abschluss der Konsolidierung und Restaurierung der kaiserzeitlichen Thermen, 3. Aufräumarbeiten und Schadensbeseitigung, 4. Geländebegehungen, 5. Archäologische Ausgrabungen, 6. Projektvorbereitungen und Vermessungsarbeiten, 7. Fundbearbeitung und Kleinfundrestaurierung.

In der Zeit vom 27.7. bis zum 12.9.2015 nahmen an den archäologischen Forschungen 24 Wissenschaftler, Studenten und Fachkräfte teil, die Thermenrestaurierung unter der Betreuung von zwei Architekten dauerte vom 3.8. bis zum 31.10.2015. Die Arbeiten wurden durch 18 einheimische Arbeitskräfte unterstützt. Die türkisch-deutsche Teamarbeit wurde erfolgreich fortgeführt:

Sowohl bei den Schnittaufsichten als auch im Depot arbeiteten gemischte Gruppen.

Die Grabungsleitung übernahm die stellvertretende Direktorin des Milet-Museums in Balat, Frau Hasibe Akat Islam, der wir herzlich für viele Hilfestellungen und die ausgesprochen gute Kooperation danken möchten. Die archäologischen Arbeiten wurden von Prof. Dr. I. Hakan Mert (Bursa) und PD Dr. Axel Filges (Frankfurt am Main), die zur Bauforschung von Prof. Dr.-Ing. Alexander von Kienlin (Braunschweig) und die restauratorischen von Andreas Hoffschildt (Architekturbüro Klessing, Berlin) geleitet. Großer Dank gebührt den Geldgebern (Generaldirektion Ankara, Uludağ Universität/Bursa, DAI Istanbul, Heinz-Götze-Stiftung, Leopold Werner-Stiftung, Freunde und Förderer der Universität Frankfurt).

1. Öffentlichkeitsarbeit

Nachdem im Vorjahr gemeinsam mit dem Milet-Museum eine Besucherbroschüre in Türkisch und Deutsch erstellt worden war, konnte im Jahr 2015 auch eine englische Version an die Touristen ausgegeben werden. Darin werden knapp die wichtigsten Gebäude für Laien verständlich erklärt, aber auch zwei verschiedene Besucherrundgänge vorgeschlagen.

An fünf Stellen im Stadtgebiet Prienes wurden neue Informationstafeln aufgestellt, die ebenfalls dreisprachig, und mit Fotos und Zeichnungen versehen, wichtige Strukturen der antiken Stadt erläutern.

2. Abschluss der Konsolidierung und Restaurierung der kaiserzeitlichen Thermen

Dieses umfangreiche, in der Kampagne 2014 begonnene Projekt konnte unter der Leitung von Andreas Hoffschildt und Gizem Gülberk Küçükosmanoğlu über einen Zeitraum von drei Monaten erfolgreich abgeschlossen werden. Im Jahr 2015 wurde der gesamte westliche Teil und auch der Außenraum der Thermen zunächst gründlich gesäubert und Unmengen von Versturzteinen umgelagert, in vier Grabungsschnitten archäologisch untersucht

und anschließend sämtliche Wände, Nischen, Durchgänge und die sekundäre Verbindung zur Bischofsbasilika konsolidiert, neu verfugt, Fehlstellen ergänzt und das Gebäude auf eine nun auch für Laien verständliche Weise präsentiert sowie durch Herrichtung von Wegen besser zugänglich gemacht.

In den zum Teil sehr tiefen Grabungen wurden nicht nur die restauratorisch wichtigen Bereiche freigelegt, sondern auch Informationen zum Ursprungsbau sowie seinen Nachnutzungsphasen gewonnen. Vermutlich im 5./6. Jh. n. Chr. wurde eine Nische auf der Südseite durchbrochen und als Durchgang zu einer Kapelle genutzt. Ein Raum im Norden konnte mitsamt seiner Marmorinkrustationen an Boden und Wänden ergraben werden. Überraschend war der Nachweis einer Treppe nach außen in der Nordwand, die auf einem sehr hohen Niveau ansetzt, was Überlegungen zur Erhöhung des Straßenniveaus in der Spätantike klar bestätigt. In dieser Epoche war auch die gesamte Westwand eingerissen worden, damit das Synthronon der Basilika im Thermenraum A angelegt werden konnte. Die Mauern in diesem Bereich gründen extrem tief, die noch ausstehende Datierung der zumeist keramischen Funde verspricht weitere Aufschlüsse zur Chronologie dieses zentralen Gebäudes im Herzen der Stadt.

3. Aufräumarbeiten und Schadensbeseitigung

Die im Mykale-Gebirge frei lebenden Wildschweine sind seit dem Winter 2014/15 zu einer regelrechten Plage geworden. Die Tiere gelangen bis hinunter in das Antikengelände und zerstören kleinere Mauern. Ein Arbeitertrupp hat über mehrere Tage diese Stellen aufgeräumt und die Mauern wieder hergestellt.

Ein hellenistisches Mosaik im sog. Heiligen Haus wurde an den Rändern gefasst und die Oberfläche schützend abgedeckt. Im selben Gebäude wurde herumliegende Steinblöcke geordnet und die Zugänglichkeit für die Besucher verbessert.

Mehrere neuzeitliche Verbindungswege zwischen den Hauptobjekten des Besucherinteresses wurden verdeutlicht und besser gangbar gemacht. Treppenanlagen wurden erneuert.

Außerdem wurde das alte Wächtergebäude neben dem Grabungshaus von Grund auf gereinigt und somit der unansehnliche Zustand zu Beginn der zum Besucherparkplatz führenden Straße beseitigt.

4. Geländebegehungen

Unter der Leitung von Hakan Mert wurden die westliche und die östliche Nekropole über drei Wochen begangen, erkundet und provisorische Pläne gezeichnet. Schon obertägig sind viele verschiedene Grabtypen auszumachen, die Gesamtzahl der Gräber beträgt pro Nekropole momentan 40 Exemplare.

5. Archäologische Ausgrabungen

Neben den genannten Arbeiten im Bereich der Thermen und ihres direkten Umfeldes wurde am Nordrand des östlichen Teils der Athenastraße (Insula E13) die Ausgrabung des Vorjahres fortgesetzt. In diesem Bereich liegt eine Ladenzeile hellenistischer Zeit, die wohl im 1. Jh. v. Chr. durch eine bis zu 4 m hohe Verfüllung abgedeckt worden war. Damit wurde ein neues Niveau geschaffen, das der Ebene des Heiligtums der Ägyptischen Gottheiten in den Insulae E13 und E 14 entspricht. In dieser gewaltigen Erdmasse sind Unmengen von Keramik und Kleinfunden mit abgelagert worden. Dieses Fundmaterial ist von großem Interesse für unsere Forschungen zur hellenistischen Keramik von Priene. Durch diese Ausgrabungen sind die beiden Läden nun bis auf ca. 1 m noch anstehenden Eintrags ausgegraben, die Rückmauer der Läden liegt fast ganz frei. Wichtig sind die neuen Beobachtungen für das Verständnis der langen und abwechslungsreichen Bauungsgeschichte im Osten der Stadt.

6. Wiederaufbauvorbereitungen und Vermessungsarbeiten

In den nächsten Kampagnen sollen die Läden vollkommen freigelegt werden. Ein reversibles Schutzdach, das derzeit am Lehrstuhl für Baugeschichte der TU Braunschweig entworfen wird, soll das Areal einst schützen. Dann können in beiden Räumen an den Wänden Schautafeln angebracht werden,

die weitere Informationen zur Geschichte Prienes und zu den seit dem 18. Jahrhundert andauernden Forschungen zur antiken Stadt Priene, aber eben auch zum Areal selbst vermitteln sollen.

Ein weiteres neu zu planendes Projekt sind Teilwiederaufbaumaßnahmen an der Heiligen Halle auf der Agora mit weiterer Umfeldgestaltung des großen Freiplatzes. Unter der Leitung von Alexander von Kienlin wurde hier mithilfe eines 3D-Rotations-Scanners die gesamte Agora eingemessen, besonders aber die vier westlichen Joche der Heiligen Halle. Zeitgleich wurde mit Beräumungsarbeiten in dem Areal begonnen. Bei den deutschen Grabungen von Wiegand aus dem späten 19. Jahrhundert wurden flächendeckend Steinlager aufgeschichtet, die dem heutigen Besucher ein Verständnis des nach der Stadtmauer längsten Gebäudes Prienes extrem erschweren. Die Bauteile, die zur Heiligen Halle gehören, wurden aufgrund der Unzugänglichkeit des Bereiches, die Bagger oder andere motorbetriebene Geräte nicht zulassen, mit einem Portalkran unter Leitung des Steinrestaurators Daniel Schubert (Potsdam) händisch umgelagert, bauforscherisch analysiert und teilweise den originalen Platzierungen in der Halle zugewiesen. Diese Arbeiten sollen in den nächsten Kampagnen fortgeführt werden. Derzeit werden mehrere Konzepte des Wiederaufbaus entworfen. Die endgültige Entscheidung für eine Variante wird dann gemeinsam mit den zuständigen türkischen Behörden der Denkmalpflege getroffen.

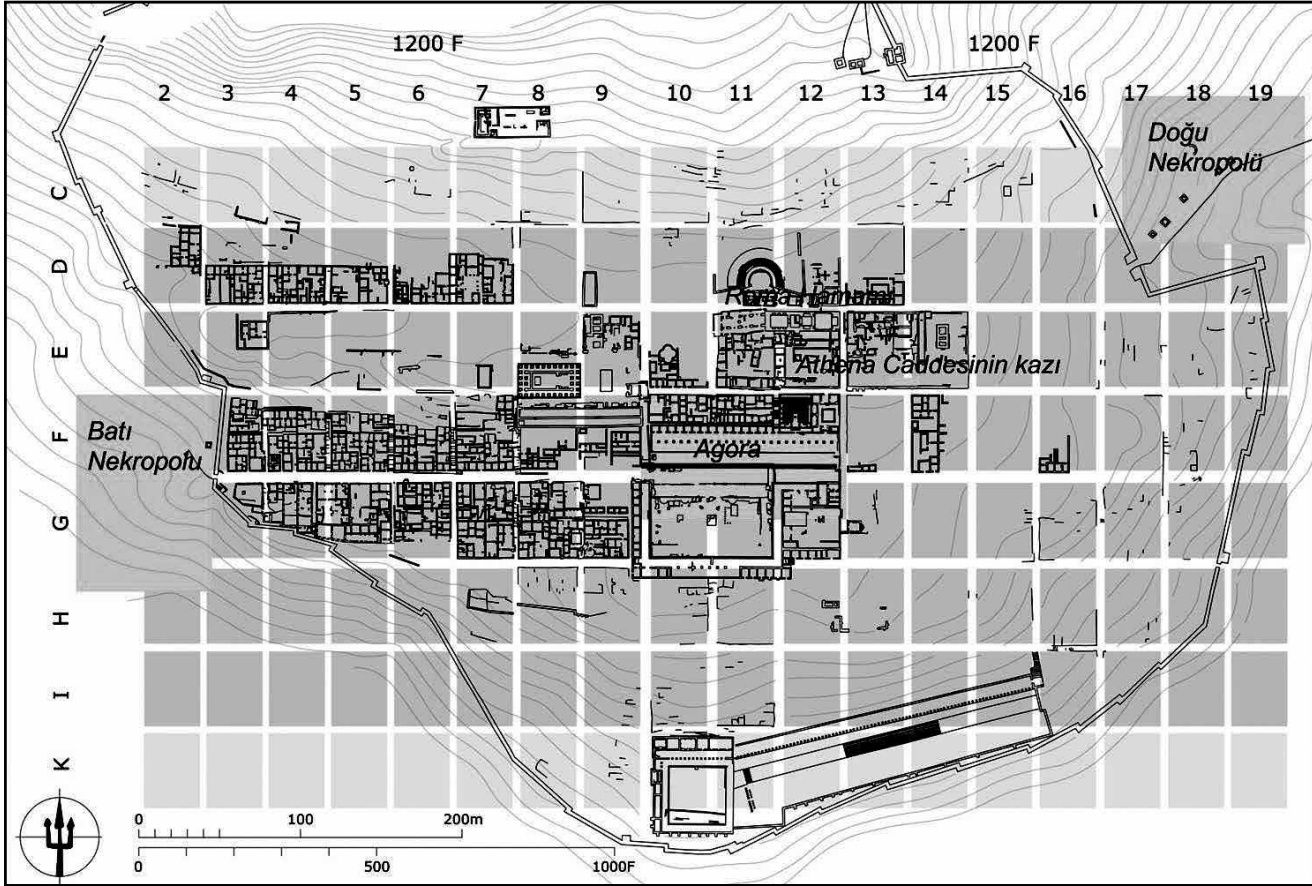
Mit dem Laserscanner wurden auch weitere Gebäude auf der Agora eingemessen, dazu auch der Baumbestand, der in den nächsten Jahren erheblich reduziert werden muss. Alle diese Maßnahmen dienen dem neuen Arbeits- und Restaurierungsvorhaben für die zukünftigen Kampagnen, die Agora als große Freifläche deutlich sichtbar und damit auch verständlich werden zu lassen.

7. Fundbearbeitung und Kleinfundrestaurierung

Die Neufunde von 2015 wurden unter der Leitung von Marie Junghans restauriert, konserviert, fotografisch dokumentiert und zunächst provisorisch

bestimmt. Die eingehende Aufarbeitung der Keramikfunde der letztjährigen Kampagne erbrachte interessante Ergebnisse hinsichtlich ganz verschiedener Bebauungs- und Aufhöhungssituationen auf den Nachbar-Insulae E13 und E14, wo höhenparallele Schichten um über 100 Jahre auseinanderliegende Gefäße enthalten.

Türkische Studenten begannen während der Kampagne mit ihren Abschlussarbeiten zu prienischen Materialgruppen wie Ziegel mit Stempeln oder Reibschalen. Es ist zu hoffen, dass so die gute binationale Kooperation in Zukunft durch die Ausbildung von verantwortlichen Sachgruppenspezialisten aus beiden Ländern noch intensiviert werden kann.

Resim 1: 2015 çalışma alanlarını gösterir plan (Plan U.Mania, Düzenleme: A.Filges).

Resim 2: Athena Caddesi'ndeki Kazılar (AEG 36, 31, 30, 37) (H.Mert).

Resim 3: Kilise Apsisinin çalışmalarından önceki (sol) ve sonraki (sağ) durumu. (G. Küçükosmanoğlu).

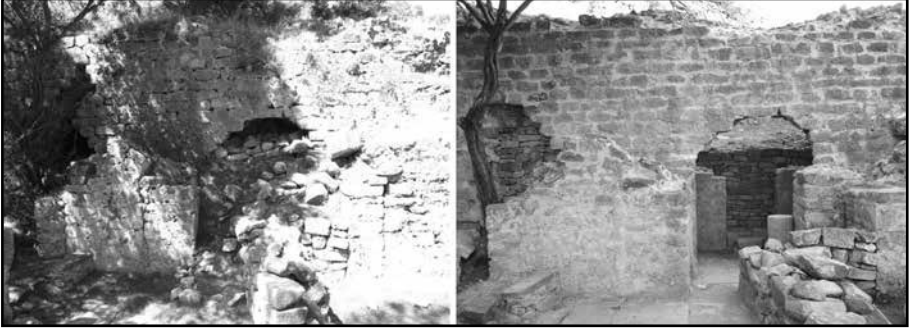
Resim 4: Kuzey duvarının çalışmalardan önceki (sol) ve sonraki (sağ) durumu. (G. Küçükosmanoğlu).

Resim 5: Kuzey Duvar, -B- mekânının çalışmalardan önceki (sol) ve sonraki (sağ) durumu. (G. Küçükosmanoğlu).

Resim 6: Güney duvar -A- mekânı batı tonoz bölümünün çalışmalardan önceki (sol) ve sonraki (sağ) durumu. (G. Küçükosmanoğlu).

Resim 7: Güney duvarı, -A- mekânı büyük tonoz bölümünün çalışmalardan önceki (sol) ve sonraki (sağ) durumu. (G. Küçükosmanoğlu).

Resim 8: Batı Nekropolü M1 No'lu Mezar (H. Gülmez).

Resim 9: Kutsal Stoa'nun doğusunda yapılan çalışmalar. (A. Filges).

Resim 10: Bilgi levhalarından örnek (A. Filges).

1. Parking, toilets and entrance

Immediately at the parking area, below the city wall, there is a booth where you may buy tickets. Leaving the ticket booth, turn right to the huge information board, where, apart from a map of the city, you will also get detailed basic information about the ancient city. To the left of the board there is a modern gateway in the wall, through which you enter the ancient area. Following the most colorful street up to the wall, you will reach Agora Street, whose steps are well marked. After the beautiful walk made of ornamental pillars at the end of the flight of stairs, to the right there are two excavated chambers of a Hellenistic stair of steps, a little further, at the entrance, a small flight of stairs to the left leads upward.

2. Agora

The agora is the heart of the city. It was there where processions were held and where the city received honorary statues and monuments for citizens who the city was indebted to. It has been particularly in the northwest. To connect this general view of 75 m x 40 m, in the bounding space of the city many meters of rock were dug away in the north and ground was heaped up to the south. The square is surrounded by walls, which were erected in the last years of the 2nd and 2nd centuries BC. Today only the chambers are left and we have an idea of what the columns in front of them looked like in the center you can see an other part of the city harbor.

3. Cylindrical sanctuary and western gate

Right at the end of the street, to the left lies the sanctuary of Cybele, surrounded by steps. Inside there is only a sculptural group where the first excavator found traces. Fragments of stones and pillars remain. Today we may only get a vague idea of the western gate's original shape. Visible traces of the Hellenistic gate evidence of workers moving there. Now go back again into the wall south of the market, a long and steep flight of stairs to the left leads uphill to the sanctuary of Athena.

4. Athena sanctuary

Whatever the exact route through a gate, the Propylaea from the front of the area. Through the past pillars of columns and parts of the entablature was projected a Hellenistic construction in a niche, the altar from the 2nd century BC. Originally it was decorated with relief figures. Behind it to the east lies the temple whose wall foundation stands clearly out from the environment. The two columns are still visible and clearly visible in the middle floor of the cells. To the back in the west, remains of the base for the columns of Athena have been preserved. As we know from ancient sources, this temple was already finished in antiquity, and was built by the greatest builder of the 4th century BC, Pythias, who had also been the architect of the temple by defining measures for each individual element which followed a uniform pattern. Between the temple and the altar an archway with a Greek inscription dedicating the temple to Athena and Augustus, the first Emperor of Rome. To the south are the remains of a wall from where one had a great view of the sea on three sides.

5. The sea-canal (Megalas Vagei) (Megalas Vagei)

In the year 1838-39 the German archeologist Wolfgang Eckstein, among others Frings, the stage house as well as the basement as rocks of the theater. By help of a field worker the excavated earth was taken to the artificial hill. Stones piled on each side provide support. From the center of the base you will have a wonderful view of the Maelander Bay. The burying of the cover leading to the western gate and the following direction of the city grid was nearly accepted or those days. Walking back on the road, to the left you see the Byzantine castle with its walls made of reused columns (drums). Now walk down the stairs and turn left.

6. The sea-canal (Megalas Vagei) (Megalas Vagei)

In the year 1838-39 the German archeologist Wolfgang Eckstein, among others Frings, the stage house as well as the basement as rocks of the theater. By help of a field worker the excavated earth was taken to the artificial hill. Stones piled on each side provide support. From the center of the base you will have a wonderful view of the Maelander Bay. The burying of the cover leading to the western gate and the following direction of the city grid was nearly accepted or those days. Walking back on the road, to the left you see the Byzantine castle with its walls made of reused columns (drums). Now walk down the stairs and turn left.

7. Eastern residential area and Synagogue

Now, crossing the agora to the West, turn to the other entrance. After passing the cluster of honorific monuments there you will reach a small market where numerous inscriptions - gran and fish were sold. Today this area is disturbed by houses of modern times. The old German excavation. Currently new excavations are being carried out, which should clear away the ruins. The remains of the stone columns are partly preserved and have been re-erected.

8. Eastern residential area and Synagogue

Now, at a crossing through the building the way leads down to the western side of the street from the western gate. To the left and right there are residential buildings whose current state is the result of frequent alterations. Immediately after the 5th part of the wall, turning to the right, you will recognize one of Priene's typical street fountains for fresh water supply.

9. Upper gymnasium and Roman baths

The Roman baths were built on the site of the upper gymnasium. The gymnasium was a large open courtyard with a central courtyard and surrounding rooms served for the individual and physical training of the city youth. In the east corner of the bath building was added, whose ruins are still standing. Here, extended remains of the Roman baths were discovered. Climbing down the stairs again, turn to the right and - after the courtyard - walk over Athena's wall to the east again, walking downwards, do not see the modern building street but the 10th Via. In the original state and only ground you will reach the eastern gate.

10. Northwest residential area

You reach this tiny residential area to two hidden flights of stairs in the courtyard of the temple. The path members through the temple building, where you will find large monumental buildings which, with the exception of so-called House No. 33 right at the beginning of the theater street, were abandoned after a natural disaster. In the second half of the 2nd century BC rocks had fallen from the acropolis, they had been used for the walls of the houses. House No. 33 is the biggest house, it developed from the combination of several residential centers. Walking back and again passing the Athena temple, via three steps you will reach a terrace built by the sea.

11. Basilica

The basilica, which must have been a classical architectural work, was made in the 3rd century AD of mixed building materials, among others, from the southern part of the Athena sanctuary. The basilica (central) is in the center, in the east is the semi-circular apse of the church. By way of several alterations the other guiding principle is the Roman name of Priene: Trees and small, isolated areas resulting from the interlocking structures are a thrilling experience for visitors. Due to the narrow field of view, one will get an idea of the city only by walking through it. The tourist becomes an explorer. This impression is increased by the fact that extensive protective roofs have been avoided.

12. Theater

This theater is the only preserved one in western Asia Minor which was not heavily rebuilt in the Roman period but, with its low stage house, has preserved its Hellenistic state. The drama floor, the orchestra, is surrounded by the honorary seats. Six weeks in summer afterwards you could experience every foot for citizens who the city was indebted to. Today the place was again, later up on the Prokonian, whose floor was covered with wooden boards and which was replaced by concrete, whose area is still preserved in the circle. From the first row to the last, passing the high wall of the Roman earth wall, see the stage and seats and see the foundation of a temple to the right.

13. Sanctuary of the Egyptian gods

The 2nd century BC the sea was still occupied by large houses, but the area was converted into a sanctuary for the flourishing cult of Egyptian gods Isis and Serapis. Impressive floor at the location has so far been found. This sanctuary shows many periods of extension, which is indicated by a curving number of walls most of all in the south. It has not yet been fully clarified to what time the pyramid temple must be dated, perhaps it belongs to the 1st century BC. Back at the corner of the high wall and at the entrance, to the left we find, over a monumental wall, the wall within into the upper gymnasium.

14. Upper gymnasium and Roman baths

The Roman baths were built on the site of the upper gymnasium. The gymnasium was a large open courtyard with a central courtyard and surrounding rooms served for the individual and physical training of the city youth. In the east corner of the bath building was added, whose ruins are still standing. Here, extended remains of the Roman baths were discovered. Climbing down the stairs again, turn to the right and - after the courtyard - walk over Athena's wall to the east again, walking downwards, do not see the modern building street but the 10th Via. In the original state and only ground you will reach the eastern gate.

15. City wall and eastern gate

The eastern gate was once the most magnificent entrance into the city. The wall, over a monumental wall, the wall within into the upper gymnasium. The gymnasium was a large open courtyard with a central courtyard and surrounding rooms served for the individual and physical training of the city youth. In the east corner of the bath building was added, whose ruins are still standing. Here, extended remains of the Roman baths were discovered. Climbing down the stairs again, turn to the right and - after the courtyard - walk over Athena's wall to the east again, walking downwards, do not see the modern building street but the 10th Via. In the original state and only ground you will reach the eastern gate.

Map of Priene showing the city layout and various landmarks. The map includes a scale bar (0 to 200m) and a north arrow. Key locations are marked with numbers 1 through 15, corresponding to the numbered text blocks. A legend at the bottom identifies various features: 1. City Wall and Eastern Gate, 2. Theater, 3. Cylindrical Sanctuary and Western Gate, 4. Athena Sanctuary, 5. Upper Gymnasium and Roman Baths, 6. Eastern Residential Area and Synagogue, 7. Basilica, 8. Northwest Residential Area, 9. Agora, 10. Parking, Toilets and Entrance, 11. Sea Canal (Megalas Vagei), 12. Eastern Residential Area and Synagogue, 13. Sanctuary of the Egyptian Gods, 14. Upper Gymnasium and Roman Baths, 15. City Wall and Eastern Gate.

PRENE

PLAN - PRIENE

Dear visitors, Welcome to Priene!

The brochure is meant to make your visit as informative and pleasant as possible. We suggest you take the following tour, which leads you to the most interesting spots of Priene (the blue-coloured path on your map).

Visitors with limited time may restrict their visit to the most important buildings (Nos. 4, 5, 9, 11, 12).

Perception of the site
Two guiding principles have been worked out for scientific exploration. On the one hand there is the mood of the city of Priene with its extraordinarily good state of preservation. Priene is a compact site that is not too large and, with easily get an overall view, as well as sought into a Late Classical-Hellenistic city with many ideal typical buildings.

The other guiding principle is the Roman name of Priene: Trees and small, isolated areas resulting from the interlocking structures are a thrilling experience for visitors. Due to the narrow field of view, one will get an idea of the city only by walking through it. The tourist becomes an explorer. This impression is increased by the fact that extensive protective roofs have been avoided.

History
Priene was founded in the 8th century BC at the latest, however the location of the original city remains still unknown. At about 350 BC Priene was abandoned for unknown reasons, and the new city was built where we find it today. Despite the steep ground, the city was planned according to a completely regular pattern, the basic unit being one block of buildings (measures) of 47 x 30 m.

Visitor Information and Tour

The construction work took a long time, only in the first half of the 2nd century BC were all important buildings completed. Probably after the 1st century AD, in the Roman Imperial Period, the western harbor side of Priene was no longer a part of the city. In the 5th century AD occurred the huge basilica was built; Priene became a Christian city. In the 13th century AD Priene was the seat of the Byzantine local prince Sebaste Asidenos who ruled over a vast territory from here.

After Greek researchers had made first sketches of the Athena temple in the mid-19th century, this important building was excavated by R. Paffen in 1869/70. German excavations under C. Humann and T. Wiegand in 1895-99 uncovered more than one third of the site. In 1977 the Deutsche Archäologische Institut initiated research work in Priene under W. Koepf and W. Rausch. Since 2014 the 'Uludağ' University in Turkey has supervised the project in cooperation with the Goethe-University Frankfurt/Germany.

© Priene-Grabung 2014.
(Museum: Uludağ Üniversitesi Bursa, Goethe-Universität Frankfurt, Deutsches Archäologisches Institut Istanbul)

Resim 11: Ziyaretçi bilgilendirme broşürü.